

Magtubu to bay li bij Hébrejé Kwôlo kôl kwôli magtubu to bay li hen

Ii wo dêṅse magtubu to Hébre na, ôbi a kelê ré gelij môn derê kwôlê églis a iyôn men, ré gelij môn derê kwôlê tumô bijé ka kwôni a iyôn a men, dîba gelij naṅ magtubu to ju li bij kwôni iyôn né. Nijba, bô sapitre 13 aṅ gerjé bêrsé wori na, dosé to yi ya hen a gelé wo ré na deré kibi magtubu. Aṅ magtubu hende to hen na, kôl kwôli ôbi lêre hen ré men, kôl kwôli bijé ka bay li magtubu hende to hen biji hen né a men. Dô ré ba magtubu hende to hen lij na Itali a, nijba, kwôni hôn dêrêrê wori ré (13: 24). Magtubu hende to hen lij bij na bay ayê bôô ka kwôliji ôm habij hen aṅ gawrê kaṅ kwôlê woji damaṅ hen. Aṅ li wo ka pônî erem dèṅ ayê bôô woji. Ôbi lê magtubu hende to hen dôbji ibiyare bôrji a bi bay ré dèbu iyêre tô ayê bôô men, gelji dampare to Krist to dè are kêṁ naṅ ari lêri kêṁ ka gengij sa gelé hen.

Sapitre 1:1-3 na, kirija tô magtubu hende to hen ayij menba, kôl na kwôli gelé wo Emen né gel yiri nô naṅ geré wo Kemari Jêsu Krist hen. Magtubu hende to hen soderij na kirij wôô.

Kwo tumô sapitre 1:4-10: 18 na, kôl kwôli dampare to Krist to dè kirij hen. Ôbi na kwo dami gôlij sa bay kibi Emen mera ré (1: 1-3)

nijba, kwo dami gôlij sa *manê ka derômaran a men (1: 4-2: 18), sa *Moyis men, sa Josuwé men (3: 1-4: 13). Ôbi na *dami wo damné kaŋ bay bê kwôbe pôn nêŋ wo bijare to kôrbi. Men, ôbi gôlij sa damné kaŋ bay bê kwôbe ka bijare to cayi hen men (4: 14-7: 28). Sarga wori wo ôbi li têê pôn nêŋ hen na, dê sa sarganê ka kwôni ka *Israyêl (8: 1-10: 18).

Kwo wôô sapitre 10: 19-13: 19 na, ôbi dôbe ibiyare bô Hébrejê bi bay ré lêŋnê tô ayê bôô a (10: 19-39). Na ya hen a, nana uwôŋ mawi kwôlo gengiŋ sa anŋan ayê gengé ka gengiŋ sa bay ayê bôô ka magtubu tôô to cayi (Sapitre 11), men ôbi kôljî bi bay ré dî tirji sa Jêsu Krist a wô berij bôrji iyêre sa kaŋê wo bay kaŋji hen, mega wo ôbi na berij bôri hen iyôŋ men (12: 1-11). Cêgi gerjê tôô to ôbi ay biji men, yêgiŋ marji a men (12: 12-13: 19) hen, menba, ôbi duu kibri naŋ terê kibi men, liji dosé a men (13: 20-25).

Wô lê naŋ Hébrejê bi bô mênê woji ré dê sarji ré na, ôbi lê magtubu hende to hen dôbji na ibiyare bôrji a mera ré, nijba, ôbi kôl kwôli kirij ka iyêre gengiŋ sa bay ayê bôô sa terare a nà men, kôl kwôli anŋa Krist li naŋ geré wo temayri hen men. Ôbi li sarga wo nini nê m lê ré hen. Ôbi lê magtubu hende to hen kôlij bay dêŋsê magtubu hende to hen ré yiji bay derê kwôli Jêsu Krist perê ka kwôni a, ôbi wo na ôbi tô gelê wo naŋ kwini wô bijé kêm ka biri kwôlê hen.

Emen iyêl naŋ geré wo Kemari Jêsu

¹ Ca ba Emen na kôlij mômêrna kwôlê têtê kwône men, nà ná bay kibri a ôbi na ré jéji kôlij ðiné kwôli bi wo hen nañ gwosoyri wo gay gay men. ² Emen na kôlij ðiné kwôlê na hen iyôn hende to hen kwôy kemnêñ añ haw hen wo sa terare baa ða wo ta kerê niñ hen kôba, ôbi kelêna kwôlê wori nañ geré wo Kemari. Kirija Emen na diñ tô terare nañ are kê m hen na, nà ná nañ Kemari Jésu wo ôbi na biri are kê m kôbri a mega ôbi emê cibré iyôn hen. ³ Na nañ Kemari aña nana gelij dampare to Emen hende to dami hen men, ôbi gelij nañ Emen têtê têtê a men. Na nañ néé wo kwôlê wori bi wo hen aña ôbi ré bij aña sa terare a nà kê m ô nañ gerérji hen. Cêgi ñanê wo ôbi ñan geré wô dôrij têrij sa ðiné kê m añ bi bay ré sélij hen iyôn niñ na, ôbi ô merê sa kôbi Ibari Emen woñ gusurô a wo na Emen ôbi sa are kê m hen wô emê iyére nañ ði.

Jésu na kwo dami wo gôlij sa manê ka derômarañ a

⁴ Na hen iyôn aña Emen né li wo Kemari na kwo dami gôlij sa manê ka derômarañ a mega hini woñ Kemari bi wo ôbi na biri hen na kwo gôlij sa hini manê ka derômarañ a bay ka hen kê m. ⁵ Perê manê ka derômarañ a na, na i a Emen ré kôli iyôn ba:

«Na jôbi a na Keman
añ kemnêñ ðiné a henê wo ené na Ibam ba?»
Men, kwo ôbi kôli iyôn ba:
«Na yé Ibari añ ôbi a yé Keman men ba?»

Emen na kôl hen iyôn gengiŋ na Jésu mera.
 6 Nɪnba, kirɪŋa Emen na ɗa jéŋ naŋ Kemari wo
 na ôbi sa are kêm sa terare a nà na, ôbi na kôl
 iyôn ba:

«Bi manê kêm ka derômaran a ré tibri.»

7 Kwo manê ka derômaran a ba, Emen na kôl
 iyôn ba:

«Bay ré na bay jé kari mera.

Bay yi môŋ kal iyôn men,
 môŋ kôli tare iyôn a men.»

8 Nɪnba, kwo gengiŋ sa Kema Emen na, Emen kôl
 iyôn ba:

«Jôbi Emen, gagay kenare tom a yé yôd naŋ
 kwini men,

ju ôm iyére tom naŋ gerére a men.

9 Jôbi ba, anŋan derôre a jeré gey ɗiba ju gey ka
 habiŋ né.

Na tôri bi wo hen aŋa Emen wo na Emen wom
 hen

na ré dôrem aŋ ayem liŋ kwôni wo dami ɗê bay
 érérem

aŋ yem dôrem damaŋ.»

10 Emen hô kôl gengiŋ sa Kemari kôl iyôn ba:

«Kelma, ca tumô ba jôbi a ɗé tô terare men,
 derômaran kôba na jôbi a ɗé a men.

11 Are bay ka kêm ka ju ɗi hen na,

a nanê nɪnba, jôbi ba já merê yôd naŋ kunem.

Derômaran naŋ sa terare a halê môŋ bargay ka
 ôli iyôn.

12 Já lêgerêji timên timên môŋ bay lêgeriŋ
 bargay kaŋ kelanê iyôn ulê aŋ men,

já gasêji môñ bay gasiñ bargay iyôñ.
 Nijba, jôbi ba, ju na kenem bi wo hen a dîba ju
 bilij né men,
 merê tu geñ wom kô ré a men.»

¹³ Mana wo derômarañ wo Emen na kôli iyôñ ba:
 «Era ju sa mô sa kôben woñ gusurô a na kwôy
 wo na lê añ bay barem a yé aṅgañ sêlê
 têm» hen na, nañ.

¹⁴ Kwo manê ka derômarañ a ba bay na tunu
 to li jé wo Emen to ôbi jére ô lê nañ ðijé ka ôbi
 ða gôlij nañ ci hen mera.

2

Gelê wo Emen béna hen na, na li lij wôrê ré

¹ Mega wo Emen kelêna kwôlê nañ geré wo
 Kemari hen iyôñ na, bi na ay kwôlo ôbi kelêna
 bi wo hen lij wôrê ré. Hena nana ay lij wôrê
 ba, naa dèp geré wo dôri. ² Wôsa nana hôn mega
 wo kwôlo *manê ka derômarañ a na kelêna hen
 na, na kwôlo dami. Añ ðijé ka na toy ré men, na
 bi kwôlê sara ré a men hen na, Emen na pôrji wô
 kibi jé lêreji bi wo hen. ³ Nijba, nabay ba, nana
 toy béré kwôli gelê wori bi wo hen men, añ hena
 nana li lij wôrê ba, Emen a perêna wô jé lêrena
 bi wo hen men. Na Kelma Jésu Krist nañ yiri a
 kelêna tumô kwôli gelê wo Emen ré gôlij nañ na
 añ ðijé ka na toy kwôli gelê bi wo hen na, bay
 gel wo kwôli bi wo hen ré na tiri. ⁴ Men, Emen
 kôba, gel mega wo béré bi wo hen ré na tiri añ
 bi bay li aṅgañ gelé nañ kañ geñê ka ðé kirij ka

gay gay men, ôbi bijn bijné jé lêreji gay gay wo Tunu biji hen naɓ bô geyé wo Emen.

Jésu gelij bijné geré wo ôbi a gôlij naɓ ci

⁵ Na manê ka derômaran a Emen né dīji sa wulê wo a era hen nana kôl kwôli haw hen né.

⁶ Nijnba, lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba:
«Ayi! Emen, gawra na i a jeré erem sari a kêm hen iyôn ba?

Men gawra wo na ani ré hen ba, wô mi a jeré bô sari hen iyôn ba?

⁷ Ju li aɓ manê ka derômaran a yi ka dami kari seem iyôn menba,

ju biri dampare mega to kilmé iyôn.

⁸ Ju biri dampare hende to hen iyôn bi ôbi ré ômiɓ sa are kêm.»

Hena Emen né bijn gawra mô sa are a kêm hen iyôn na, gel na wo ani kani ré baa wolé ré. Nijnba, haw hen merê wo ôbi mô sa are a kêm hen na, nana gel ré tô. ⁹ Nijnba, na Jésus a nana gili wo dô tumô are kêm. Ca ba Emen na bijn manê ka derômaran a yi ka dami kari sem aɓ bi naɓ bô derê wo Emen na, ôbi ré ma wô sa bijné kêm. Na wô beré wo ôbi bu bôri iyêre sa gusij to bay giili a men, wô temare to ôbi ma a hen a men aɓa Emen né biri dampare mega to bay bijn kelma iyôn hen. ¹⁰ Wôsa Emen a na ôbi dére are kêm men, are kêm na kari a men. Wô kibi gusij to Jésus gelij hen na, Emen bu na sa têri yôd aɓ bi bijné kwône ré yij kamni dôbi Emen men, bi bay ré sij bô kirij kaɓ hini emê a wôsa Jésus a derê tumôrji bi ôbi ré gôlij naɓ ci.

¹¹ Jésu a lê a ßijé ré yij ka séli tu Emen a aþ ßijé bay ka hen na, bay kêm Ibarji a na Emen pôn nêþ hari. Na hen iyôþ a Jésu ré uwôgeji yêneri naþ yi yé hen. ¹² Aþ ôbi kôliþ Emen iyôþ ba:

«Na kôliþ yênen kwôlem men, na ðebé tumô ßijé kêm wô ayé kem a men.»

¹³ Ôbi hô kôl iyôþ ba:

«Na bê bôn na sa Emen a.»

Men, hô kôl iyôþ ba:

«Gel, nibay naþ kamrê ka Emen na gey ené gôliþ naþ ci bay a na.»

¹⁴ Kamrê ka ôbi kôliþ kwôliþi hen na, na nabay ka sa terare a nà ka ôriþ naþ kurôþgi yi naþ kwôbe hen. Bi wo hen aþa Jésu kôba, ré yi mega ci hen iyôþ wô maþ aþ mênij Sidan men, wô kibi temayri hende to hen na, ôbi mênij Sidan wo ôriþ naþ néé woþ derij ßijé hen. ¹⁵ Jésu li hen iyôþ bi ßijé ré hariþ temare ré nij wôsa ca ba bay na mô mega limé iyôþ sa kibi harê, nijba, Jésu era sa tôrji biji ta. ¹⁶ Wôsa ôbi era sa terare a nà na wô lê naþ manê ka derômaran a ré, nijba, na wô lê naþ kwôþgê *Abraham. ¹⁷ Na hen iyôþ aþa ré dé wo ôbi ré yi mega yêneri iyôþ sa are kêm a aþ bi ré yij *dami wo damné kaþ bay bê kwôbe woþi tumô Emen a wô liþ jé wo Emen. Ôbi a derê têriþ sa ßijé. Dami wo damné kaþ bay bê kwôbe wo Emen bi wo hen na, na kwôni woþ ôbi bôþ pôn men, na ôbi berê tu þa to ßijé a men. ¹⁸ Aþ haw hen ôbi nêþ lê naþ ka

bay sélji wô mênêji hen, wôsa ôbi kôba, bay na gili gusij men, bay na séli a men.

3

Jésu na kwôni wo dami gôlij Moyis

¹ Iyôn ba, yênên, kenbay ka Emen uwôgênge aɲ kena kari hen na, dénge ermé wonge yi sa Jésu a wo Emen jori bi ré yi *dami wo damné kaɲ bay bê kwôbe wo gengij sa ayê bôô wo nana kôl kwôli bij bijné hen. ² Jésu na kwo Emen na dôri wô jé wonj bê kwôbe. Ôbi li jé wori naɲ bôô pôn mega wo *Moyis kôba, na lij bô geyé wo Emen hen iyôn men, mega wo lij bô magtubu a iyôn ba Moyis ré na ôbi bôô pôn bô iyé Emen a kê m iyôn. ³ Hini emê wo bay uwôl sa Jésu a hen gôlij kwo bay uwôl sa Moyis a. Wôsa bijné den na ôbi dé iyére dîba, kwôni den iyére yere sa pôn né. ⁴ Iyére to yôn yôn kôba, naɲ ôbi dére dére, nijba, ôbi dé are bay ka kê m hen na Emen pôn nêj hari. ⁵ Ôbi a, Moyis na ré na ôbi jé wo li jé wori naɲ bôô pôn bô iyé Emen a kê m. Ôbi na na mana aɲ ré yé ôbi derê kwôli aɲga Emen réé kelê kwôliji men hen. ⁶ Nijba, *Krist ba, na Kema Emen aɲ bô sa are bay ka kê m ka yi bô ira hen. Men, ôbi li jé wori bi wo hen naɲ bôô pôn a men. Nabay bijné kari kôba, nana yi môj iyére tori iyôn hena nana bu ayê bôô wona dô men, hena nana dî bôrna dô sa aɲga nana dij denjôrna hen a men.

Kini derê bul wo bijné ka Emen yi ya

⁷ Na ôbi á, Tunu top hendi bô bôrê ré kôl iyôn ba:

«Hena kené toy tôô Emen kemnêñ na,

⁸ ken bi bônge denjel mega wo môñêñge na nariñ kwôlê kibri a men, wulê wo bay na sélijni derô gwôlê hen a men né.

⁹ Wulê bi wo hen na, Emen na kôl iyôn ba:

Môñêñge na naren kwôlê men,

na sélen a men,

mês a sa ança dôri ka na en li biji bay na gel kwôy elê tôre pôrbu hen.

¹⁰ Na ôbi á, ulê bô wuñê sarji a na haw hen ré kô niñ.

Añ en kôl iyôn ba:

«Bijé bay ka hen ermé woji na kelan nañ en men, bay li ança en gey bi bay ré li hen né a men.»

¹¹ Na wô bi wo hen aña ené dusu yen nañ bô tarê kôl iyôn ba:

«Bijé bay ka hen a bijji kini deré bul wo na en gey biji hen ré kwôy.» »

¹² Yêñên, déñge tu melênê sa yerñge a wô wo kwôni perêñge a hen bô habrê nañ kanê toyé kwôlê maa liri añ a derê yiri yi Emen woñ ôbi merê tu geñ a. ¹³ Dôbijnge ibiyare bônge a nañ wulê wulê wô wo Sidan maa lênge añ ka yé bay têriñ men, bay bô denjelé a men. Mega wo magtubu to Emen kôl: «Kemñêñ» hen iyôn na, hena kwôlê bi wo hen ré kuriñ marñge a ba ya tô na, ken dôbijnge ibiyare bônge a. ¹⁴ Hena nana bi bôrna dô sa Krist a mega wo nana bij

bôrna sari a tumô hen iyôn na, nana bijné kari bay na tiri.

¹⁵ Ôbi a, ré lijn bô magtubu to Emen kôl iyôn ba:

«Hena kené toy tôô Emen kemnêñ na, ken dî bôrñge denjel mega wo mômênñge na narijn kwôlê kibri a men hen iyôn né.»

¹⁶ Na bijné ka yôn a na toyé tôô Emen apa na ré biri kwôlê ré hen a men ba? Bijné bay ka hen kêm na, na ka Moyis na deraji soñ Ejipt a hen. ¹⁷ Na ka yôn apa bô Emen na ré tari sarji a kwôy li elê tôre pôrbu derô gwôlê hen ba? Na wô sa ka na li têrijn an na maji derô gwôlê a hen. ¹⁸ Wulê bi wo hen na, na bijné ka yôn a Emen na ré dusu yiri kôl iyôn ba: «Bay a bijn sa iyére to en fu sa tère wô biji bi bay ré dôrijn bul ré kwôy» hen ba? Ôbi na kôl hen iyôn na wô sa bay narê kwôlê. ¹⁹ Ôbi a, yênên, nana hôn mega wo ré na wô ayê bôô woji wo nañ bi apa bay ré bijn kini derê bul bi wo hen a ré hen.

4

¹ Emen na ay tôri dîré bijn bijné geré ré ôrijn kini derê bul wori a. Tôri hende to ôbi na ay hen na, ba ya kemnêñ kemnêñ. A iyôn ba ken déñge tu melênê sa yerñge a bi kwôni perêrñge a hen ba erê kini derê bul bi wo hen a ré. ² Nabay kôba, nana toy béré Kwôlo Dôri wo Emen bi wo hen mega wo mômênna na toyijn derô gwôlê hen iyôn men. Nijnba, Kwôlo Dôri bi wo hen, na li nañ ci ré wôsa bay bi bôrji sara ré. Na ôbi á, bay ré bijn

kini derê bul bi wo hen a ré hen. ³ Kini derê bul bi wo hen na, na kwona nabay ka nana bi bôrna sa Kwôlo Dôri wori bi wo hen a. Na kwôli derê bi wo hen a Emen ôbi na ré kôlij iyôn ba:

«Bôn na taren aṅ na en dusu yen kôl iyôn ba: Bijné bay ka hen a bijnji kini derê bul wo na en gey biji hen ré kwôy.»

Kôlij hen iyôn na wô wo derê bul ré naṅ ré, wôsa kirija Emen na dṅ sa terare hen na, ôbi na dṅ are kêm kô nij. ⁴ Lij bô magtubu to Emen kwôli wulê wo jôgij jurgem kôl iyôn ba:

«Emen dô bul sa to jurgem a wulê wo ôbi kôrij jé wori woṅ dé are hen.»

⁵ Men, bô magtubu to Emen hende to nana dêṅse hen na, lij ya kôl iyôn ba:

«Bay a erê bij kini derê bul wuṅé ré kwôy.»

⁶ Bijné bay ka tumô ka na toy kwôlo Emen hen na, bay bijnji kini derê bul bi wo hen a ré hen na, na wôsa bay kaṅ biri kwôlê. Iyôn ba, kini derê bul bi wo hen na, bijné ka pôni a bij ya. ⁷ Na ôbi wo hen, aṅa Emen né genge wulê wo daṅgi wo bay uwôgeri «kemnêṅ.» Elê kwône gaṅ cêgê menba, ôbi na kôl kwôlê naṅ geré wo kelma Dabid mega wo na lij tumô kôl iyôn ba:

«Hena kené toy tô Emen kemnêṅ na, ken bi bônṅe denṅel ré.»

⁸ Hen aṅa Josuwé na ré dô tumô kam *Israyêl kwôy bij kini derê bul bi wo hen na, Emen henaṅ ré kelê kwôli wulê wo daṅgi ré nij. ⁹ Ôbi a, bijné ka Emen réé bij kini derê bul bi wo hen

a mega wo Emen kôba, dô bul wulê wo jôgɔɔn jurgem wori a hen men. ¹⁰ Wôsa kwôni wo bɔn kini derê bul bi wo Emen bu sa têri hen na, ôbi a derê bul sa jé wori a mega wo Emen liɔ jé wori dé are kô aɔn dôriɔ bul hen iyôɔn men. ¹¹ Iyôɔn ba, na masênge wô bɔn kini derê bul bi wo hen a dɔba, bi kwôni kuriɔn wô wo ôbi ré kaɔn kibi Emen mega wo môɔnêrna na liɔn hen iyôɔn né.

¹² Kwôlo Emen na, na kwôlo yi mega ré mô tu geɔn iyôɔn men, na kwôlo nééri ya a men. Aɔn déé dé yeberé to dami to kaɔne wôô hen aɔn sôɔn. Ôbi ô kwôy kiriɔn ka tunu naɔn ermé daɔn ya hen men, kibi kuriɔn a men, bô ibé a men, ôbi yêge sa aɔga yi bôrna ka nana gey lê hen a men. ¹³ Ani ka a uwôbê tu Emen a ba, naɔn wôsa ôbi hôn ari dééri pôn pôn kêm men, ari déri ka a uwôbê tiri a ba, naɔn a men. Aɔn na tumôri ôbi a, aɔna nana sa derê tô ari lêrena ta biri.

Jésu na dami wo damné kaɔn bay bê kwôbe wona

¹⁴ Kwôli ayê bôô wona wo nana dôriɔn bɔiné kwôli hen na, na biri dô wôsa Jésus Kema Emen a na *dami wo damné kaɔn bay bê kwôbe wona wo ô kwôy tumô Emen a hen. ¹⁵ Dami wo damné kaɔn bay bê kwôbe wona bi wo hen hôn iya wona dô damaɔn wôsa ôbi kôba, bay séli naɔn geré wo gay gay môɔn nabay iyôɔn men, niɔba, ôbi li têriɔn ré ded. ¹⁶ Iyôɔn ba, erange na usênge ligi Emen woɔn ôbi bô baliyare hen dɔba, na harênge ré. Kiriɔn bay ka hen ôbi a dé bôri jalê sa têriɔn lêrena men,

a lê derê naꝓ na men, wô gôliꝓ naꝓ na wulê wo naa ôriꝓ doꝓri hen a men.

5

¹ Emen tô damné kaꝓ bay bê kwôbe na perê gawrê a aꝓ dji bi bay ré yi bay jé kari biji men, bi bay ré biꝓ kwôbe wô têriꝓ lêreji a men. ² Biꝓé ka hôn ani ré men, ge kay a men hen na, *dami wo damné kaꝓ bay bê kwôbe a henê geré lê derê naꝓ ci wôsa ôbi kôba, iya mega bay hen iyôꝓ men. ³ Na wô wo ôbi kôba, iya men hen, aꝓa ré li sarga biꝓ Emen na wô têriꝓ to biꝓé mera ré, niꝓba, wô têriꝓ tori a men hen. ⁴ Kwôni a hena iyôꝓ aꝓ ayê damꝓare to dami wo damné kaꝓ bay bê kwôbe dé sari a sa kibri mera ré. Niꝓba, na Emen a uwôgiri mega wo ôbi na uwôgiꝓ Arôn hen iyôꝓ.

⁵ Kwo *Krist kôba, na hen iyôꝓ hende to hen men, ôbi ay damꝓare to dami wo damné kaꝓ bay bê kwôbe sa kibri mera ré. Niꝓba, na Emen a uwôgiri aꝓ kôli iyôꝓ ba:

«Na jôbi a na Keman aꝓ kennêꝓ biꝓé a henê wo ené na Ibam.»

⁶ Ôbi hô kôl bô magtubu to Emen a kôl iyôꝓ:
«Ju na ôbi bê kwôbe naꝓ kunem yôd mega wo Mêlkisédêk na yiꝓ hen iyôꝓ.»

⁷ Kirija Jêsu na baꝓ sa terare a nà tô na, ôbi na hôn wo Emen ré naꝓ néé wo ré gôliꝓ naꝓ dī kibi temare a. Aꝓ ôbi uwôl Emen têê kwône kwôy sômiꝓ kibé naꝓ tôô to dami aꝓ Emen li naꝓ dī

sa kibi bê kwôlê wori bi wo hen. ⁸ Bi wo ôbi na Kema Emen hen hari kôba, ôbi gelij gusij wô hônij bijare Emen kwôlê. ⁹ Kirija Jésu dirij kibi jé wo Emen biri ré li hen kê m kô nij na, ôbi yi ôbi gôlij nap bijé woj tiri men, ôbi bij bijé kê m ka biri kwôlê hen gelê wo nap kwini. ¹⁰ Emen dîri dami wo damné kap bay bê kwôbe mega Mêlkisédek na yij hen iyôn men.

Dénge tu melêné sa yernge a wô wo ma kena déj geré wo Emen

¹¹ Kwôlo gengij sa Mêlkisédek na, kwôli yi mê wo niné kelé nijba, wo niné dô tôri bé nge na iyêre gap wôsa kirija kwôni derênge kwôlê ba, ken toy lew ré. ¹² Ré na kenbay a ré yé bay deré kwôlê wôsa ken dôyrê are bay ka hen ca yej nijba, ken hôn dô ré. Añ ken ôrij doy bi kwôni ré hera wô gelénge a sôn anja na nina gelénge tumô cog cog ka gengij sa kwôlo Emen hen. Añ yi mega wo kené na kamrê ka dê ka yi na kuba mera dîba, ken yi môj gawrê ka iyêrnê ka ré emê na kwô nij hen iyôn né kwôy. ¹³ I i wo yi kuba baa ya tô na, ôbi na kema wo dê. Kwôni bi wo iyôngi hen na, ôbi hôn derê tu anja habij nap ka dôri ré. ¹⁴ Kwô na, na kwo bijé ka iyêrnê. Bay dôyrê ermé sa are a men, bay hôn derê tu anja habij nap ka dôri a men.

6

¹ Iyôn ba, na dôyrênge anja iyêre iyêre ka gengij sa Jésu añ bi nana hôn damañ a mega

bijné ka iyêrnê men, kwôlo na nana toy tumô hen na, na dênge cêgerna an na dôyrênge na anga iyêre iyêre nij. Nijna hô gelij bijné anga tumô cog cog ka bay na gelji hen ré nij. Anga bay na gelji tumô cog cog bay a nà: Belé cêgeriji bijn anga a ôrij nan ci kibi temare a hen men, bê bôô sa Emen a men, ² gelé anga gengijn sa batêm to gay gay* hen men, ulê kôbi sa kwôni a men, gelé anga gengijn sa jê sé kamnê men, ka gengijn sa jerê kwôlê wo nan kwini hen a men. ³ An are bay ka ré dônsijn hen na, hena Emen né ulêna sara a men ba, nijna hô gelénge a ré nij. An naa erênge tumô.

⁴⁻⁶ Iyôn ba, bijné ka hô hô tô jé lêreji wo cay hen ba, kwoji a yé iyen ba? Bijné bay ka iyôngi hen gelji peranê wo hena ligi Emen men, bay uwôn terê kibi wori damañ men, uwonji Tunu toñ hendi bô bôre men, bay hôn derê wo kwôlo Emen men, bay hôn néé wo wulê wo Emen a sa ômij iyére tori hen a men. A hena bijné bay ka na hôn are bay ka hen kêma ana ré hô hôri cêgê na, anga kwôni a lê an bi bay ré hô bul cêgeriji bijn têrij toji ba, nan nij. Wôsa yi mega wo bay ré hô fér Kema Emen sa gurô tagelê men, bay ré tiréri tu bijné a men iyôn.

⁷ Kirijna emen uwônge kwôy kwôy sa terare a an kaw ka bay ci hen si dô an li nan bay yagêre hen na, Emen tô kibri sa terare hende to hen a. ⁸ A hena gasem nan kalmê ka habijn ré si sa terare hende to hen a na, hende yi ani ré an Emen a

---

* **6:2** 6: 2 Kwôli batêm to kôlij kwôle nà ná, na batêm toñ kam men, to gengijn sa Tunu men.

tômêre men, a mênêre yôd aṅ a men.

⁹ Milṅén, hena niné iyêl hen iyôṅ hani kôba, kwonṅe kenbay ba, nini hôn sarni a dô mega kené ô geré wo Emen a baa ya tô men, ôbi réé sa gôlijṅ naṅ ken a men. ¹⁰ Emen na kwôni won derôre dîba, a gôrbijṅ sa jé wonṅe ré men, sa lê wo ken li naṅ bîjné kari tumô aṅ haw hen ken li baa ya tô hen né kwôy. Hen iyôṅ dema ré gel wo kené gey Emen. ¹¹ Nini gey bi kené li mega ken lijṅ hen iyôṅ kwôy kwôy wo ken derijṅ kibri dîba, ken merên tô a ré. Ôbi dema kené uwônijṅ are kêṅ ka ken dî bônṅe sara hen. ¹² Dîba ken yi kwijṅé ré nijba, bi jé lêreṅge yi môṅ bay ayê bôô ka lêṅné tô ayê bôô woji a iyôṅ. Na bay a upé aṅgaṅ sa kôbi ka Emen na genge dîré bijṅ hen.

Aṅga Emen genge ba ôbi a lê môj môj

¹³ Ken hôn mega wo ca tumô ba, Emen na genge aṅga dîré bijṅ *Abraham. Kirijṅa ôbi genge bijṅ Abraham are hen iyôṅ na, ôbi dusu yiri naṅ yiri gaṅ wôsa kwôni wo dami dêri wo ôbi a desijṅ yiri naṅ dî ba, naṅ. ¹⁴ Menba, ôbi dusu yiri kôl iyôṅ ba: «Na tiri, na terê keben sam a damaṅ men, na bé kwônṅgêm a kwônê a men.» ¹⁵ Kirijṅa Abraham toy hen iyôṅ na, ôbi uwôl bôri môrijṅ gemijṅ. Aṅ wô kibi ulê bôô wori bi wo hen na, ôbi uwônṅ are bay ka Emen na genge dîré biri hen. ¹⁶ Kirijṅa gawré dusu yirji ba, bay dusu naṅ hini kwôni wo dami dêji. Desé yi bi wo hen iyôṅ na, ṅan are kêṅ perê bîjné a. ¹⁷ Na ôbi wo hen aṅa Emen ré lijṅ hen iyôṅ men hen. Ôbi gey gelijṅ

bijné ka ôbi na genge dîré biji are hen bi bay ré hôn dô sarji a mega wo anɔa na dîré genge hen na, dîré hera cêgê ré nij. Na ôbi á, ôbi ré genge are tumô dem aɔa ré dusu yiri cêgê tô hen. ¹⁸ Iyôn ba, anɔa Emen na genge hen men, desé wo ôbi na dusu yiri hen a men na, na anɔa wô ka Emen a belé ermé wori sara ré kwôy men, Emen a lê benare sara ré a men. Nabay ka nana bô Emen mega kini uwôbêrna hen na, are bay ka hen dôbêna ibiyare bôrna damaɔ bi nana dɛbij iyêre gemij anɔaɔ dé bôô sara bay ka hen. ¹⁹ Anɔaɔ dé bôô sara bay ka hen na, yi mega anɔa harêna tôɔ aɔ bi nana dɛbij geraɔ tumô Emen a iyôn. Na ôbi á, bargay ka bay ré ha jôrij tô kirij ka yi naɔ jengêrji hen ré bôlij tumôrna aɔ nana si ô kirij ka dê kirij ka yi naɔ jengêrji ka Emen dɛbij ya hen. ²⁰ Na kirij bay ka hen aɔa Jêsu ré ô ya tumôrna wô sarna. Na ôbi á, ôbi ré yij dami ôbi bê kwôbe naɔ kwini môj kwo Mêlkisédêk hen iyôn.

7

Mêlkisédêk na ôbi bê kwôbe wo Emen

¹ Mêlkisédêk bi wo hen na, na na kelma wo Salêm men, na na ôbi bê kwôbe wo Emen woɔ ôbi gôlij sa are kê m hen. Wulê wo pônî *Abraham ô kumbul upé kilmé sa iyêre to dɔaɔgi a menba, ôbi bôyji. Kirijna Abraham bulo hera tô kumbul a menba, Mêlkisédêk jô kwini aɔ tô kibri sari a. ² Abraham dôɔse anɔa ôbi pera kibi kumbul a hen môj ba dô kibrijji pôn môj ba dô kibrijji pôn hen iyôn aɔ bij Mêlkisédêk. Hini woɔ Mêlkisédêk bi wo hen bôri na «kelma woɔ

derôre» wôsa ôbi na kelma wo Salêm, aɲ hini woɲ Salêm bi wo hen bôri na «bô jalê.» ³ Kwôli yori naɲ ibari men, môɲêri men, sa yêri men, sa temayri a men na, kwôni na li bô magtubu to Emen a ré. Aɲ ôbi yi môɲ Jêsu woɲ Kema Emen iyôɲ wôsa ôbi yi ôbi bê kwôbe wo Emen yôôd mera.

⁴ Berêɲge dampare to Mêlkisédêk bi wo môyrena wo tumô Abraham na ay kibi aɲga môji kari ka ôbi na pera kibi kumbul a biri hen. ⁵ Kwôɲgê *Lébi ka pôni kôba, na bay bê kwôbe men. Tôô to *Moyis na kôlji iyôɲ ba: «Bijé ka *Israyêl a ayê kibi aɲga môji kaji biji bi bay ré ôm.» Bi wo bay kêɲ na kwôɲgê Abraham men hen kôba, na yêɲêrji a biji kibi aɲga môji bay ka hen. ⁶ Mêlkisédêk na tô môɲ wo Lébi ré hari niɲba, Abraham tô kibi aɲga môji kari ka ôbi pera kibi kumbul hen biri menba, Mêlkisédêk tô kibri sa Abraham a. Bi wo na na Abraham a Emen na ré genge are wô biri dî hen. ⁷ Iyôɲ ba, nana hôn mega wo kwôni tô kibri sa megari a ba, ôbi na kwo dami gôliɲ kwo uwôɲ terê kibi hen. ⁸ Kwôɲgê Lébi ka yêɲêrji ay kibi aɲga môji biji hen kôba, na bijé ka a ma niɲba, Mêlkisédêk kwori ba, ôbi a ma ré mega wo na liɲ bô magtubu to Emen a hen iyôɲ. ⁹ Iyôɲ ba, kirija Abraham ay kibi aɲga môji kari bij Mêlkisédêk hen na, yi mega Lébi a na réé bê hen men. Na Lébi bi wo hen a kwôɲgêri réé sa uné kibi aɲga môji ka kam Israyêl hen. ¹⁰ Bi wo Lébi na yêɲ ré tô hen kôba, ôbi na ná bô Abraham a kirija Mêlkisédêk

jô kwini kirijna ôbi uwon kibi kumbul a hen. Gel, na wo Mêlkisédek ré dfe Lébi.

¹¹ Hena jé won bê kwôbe wo kam Lébi henañ ré nêmeré kibi jé wo Emen gey hen na, ôbi bê kwôbe wo ðangi mega Mêlkisédek iyôn ba henañ ré napê nij men, henañ ré yé na kuŋga Lébi môñ Arôn iyôn mera. Wôsa na na kôbi bay bê kwôbe ka Lébi a na hanê tôô to Emen na bij kam Israyêl hen. ¹² Wôsa hena Emen né ði tô môñ wo bay bê kwôbe wo ðangi na, gel na wo ôbi ré ðé tôô to ðangi men. ¹³ Añ Kelma wona Jésu bi wo magtubu hende to hen kôl kwôli hen na, tô môñ wori na kwo ðangi men kwôni wo tô môñ bi wo hen na yi ôbi bê kwôbe tumô ré men. ¹⁴ Nana hôn wo Jésu ré hena na tô môñ wo Juda a añ kirijna Moyis na kôl kwôli bay bê kwôbe hen na, ôbi na kôl kwôlê wôni gengij sa tô môñ bi wo hen ré.

Ôbi bê kwôbe wo ðangi mega Mêlkisédek iyôn

¹⁵ Gel, anga gel deré kwôlê bay a na: ôbi bê kwôbe wo ðangi wo yi môñ Mêlkisédek iyôn hen so. ¹⁶ Gawra bi wo hen yi *dami wo damné kap bay bê kwôbe nap tôô to kôl jeré hena na tô môñ wo hen a dem hen né, nijba, na nap néé wori wo li añ ôbi môrij tu geñ nap kwini yôd hen ði. ¹⁷ Na mega wo lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba:

«Ju na ôbi bê kwôbe nap kunem yôd mega wo Mêlkisédek na yij hen iyôn.»

¹⁸ Iyôn ba, Emen mène tôô to ôbi na ði ca tumô hen añ wôsa nére nap men, hende yi ani ré nij

a men. ¹⁹ Tôô to Moyis hende to hen a nê mê lê aṅ bɛjé a yɛn derôre tu Emen a ré, nɛjba, haw hen aṅga nana dɛ bôrna sara hen na, dɛ tôô hende to hen men, a béna geré wo nana ôriṅ tumô Emen a a men.

²⁰ Kirɛna Emen dɛa dé Jésu mega dami wo damné kaṅ bay bê kwôbe na, ôbi dusu yiri tumô dem. Nɛjba, kirɛna tô môṅ wo *Lébi yiji bay bê kwôbe hen na, kwôni na dusu yiri tumô dem né.

²¹ Kwo Jésu ba Emen dusu yiri biri kôl iyôṅ ba: «Nôbi, Emen Kelma aṅga na desɛj yen bem hen na, na herê cêgê ré nɛj. Já yé ôbi bê kwôbe kwôy naṅ kunem.»

²² Hen iyôṅ ba, gel wo ré na sa kibi Jésu wo li aṅ bɛjare to Emen bɛj naṅ na hen ré na to dôri dé to cay hen aṅ tô.

²³ Men, kwo bay bê kwôbe ka pôni ka tô môṅ wo Lébi ba, bay kwône na wôsa temare jôriji lê jé woji woṅ bê kwôbe bi wo hen sem. ²⁴ Nɛjba, kwo Jésu ba, na hen iyôṅ né, wôsa ôbi mô tu geṅ naṅ kwini yôd dɛba, ma ré aṅ jé wori woṅ bê kwôbe hen yi naṅ kwini yôd. ²⁵ Na ôbi á, ôbi ré nê mê gôliṅ naṅ bɛjé ka era ligi Emen a naṅ geré wori yôd naṅ kwini wôsa ôbi mô tu geṅ naṅ kwini yôd men, ôbi uwôl Emen wô sarji a men.

²⁶ Na dami wo damné kaṅ bay bê kwôbe bi wo hen iyôṅgi a nana ôriṅ doyri. Ôbi dé tu Emen men, ani kani ka habɛj naṅ yiri a men, ôbi li têriṅ tôni ré men, Emen dôri dɛi gay naṅ bay têriṅ aṅ ayri ta derômaran a. ²⁷ Kwori ba, ôbi yi mega tô damné kaṅ bay bê kwôbe ka ba hen né. Wôsa

ôbi ôrij̄ doy bê kwôbe naɲ wulê wulê wô têrij̄ tori tumô dema ré bi wô sa to b̄ijé tô a men ré. Ôbi ay yiri bi lij̄ sarga têê pôn yôd mera. ²⁸ Tôô to Moyis d̄i damné kaɲ bay bê kwôbe kaɲ gawrê kaɲ bay têrij̄, nij̄ba, kwôlo gengij̄ sa desé yi wo Emen na, era na cêgi tôô. Aɲ d̄i na Kema Emen wo ôbi na f̄u sa têri yôd hen men, a merê naɲ kwini mega dami wo damné kaɲ bay bê kwôbe.

8

Jésu na dami wo damné kaɲ bay bê kwôbe wona

¹ Perê kwôlo nini kôl hen na, kwo dami a na: nana ôrij̄ naɲ *dami wo damné kaɲ bay bê kwôbe bi wo iyôŋgi hen wo mô derômaran̄ a sa kôbi Emen won̄ gusurô a wo na Emen won̄ ôbi ibé iyêre hen. ² Aɲ ôbi li jé wori won̄ bê kwôbe bi wo hen kirij̄ ka yi naɲ jengêrji a. Ca ba, damné kaɲ bay bê kwôbe na li jé woji na bô iyére to lij̄ naɲ bargay to gawrê a lê, nij̄ba, iyére to Jésus lij̄ jé wori ya hen na, na kirij̄ kaɲ tiri ka Emen a lê d̄iba, na gawrê ré hen.

³ Dami wo damné kaɲ bay bê kwôbe wo yôŋ yôŋ kôba, jé lêri na ayê ari b̄ij̄ Emen men, lê sarga biri a men. Iyôŋ ba, dami wo damné kaɲ bay bê kwôbe wona nabay kôba, bi ôrij̄ naɲ aŋgaɲ ayê b̄ij̄ Emen men. ⁴ Hena ôbi henaɲ ré mô sa terare a na ba, henaɲ ré yé ôbi bê kwôbe ré a men, wôsa bay ayê are b̄ij̄ Emen naɲ tôô to *Moyis na, ya nij̄. ⁵ Jé won̄ bê kwôbe bi wo bay li hen na, na tini kwon̄ tiri wo yi derômaran̄

a. Kirija Moyis na ða ðé iyére hende to hen na, Emen kôli iyôn ba: «Ju toy, já ðé môñ kwo na en gelom sa keram a hen, iyôn.» ⁶ Ôbi a, Emen né bij Jésu jé wo dami ðé kwo bay bê kwôbe bay ka hen men, na ôbi a ðebé perê Emen a nañ gawrê añ bay ré bijji bijare to ðé to cay hen wôsa aña Emen genge bô bijare hende to hen a na, gôlin aña tumô ka na nana uwôn hen añ tô.

⁷ Hena aña bijare to tumô henañ ré nê m lê are kêm ka Emen gey ré li hen na, ôbi henañ ré hô kelê kwôli bijare to têt wôyi ré nij. ⁸ Nijba, Emen na nay bijé kañ bay lê habrê a añ Kelma kôlji iyôn ba:

«Wulêri a sa na, na bij bijare to kôrbi nañ kam *Israyêl men, kam Juda a men.

⁹ Ca tumô kirija na en ðu kôbi môñêrji soñ Ejipt a na,

na en bij nañ ci, nijba,
bijare to na bij nañ ci haw hen na,
na môñ to na en bij nañ môñêrji tumô hen né.
Bay na mênê bijare to na en bij nañ ci tumô
hen

aña ené worji cêgen hen.

Na nôbi Kelma woji a kelê emê hen.

¹⁰ Wulê bi wo hen na, bijare to na bij nañ kam Israyêl hen na,

na wo na bé tôô tijê a yé ermé woji a men,
a yé bôrji a a men, na yé Emen woji men,
bay a yé bijé kañê men.

¹¹ Men, kwôni wo a dôyrê yiri ô kôlin yêni bi ré hôn Kelma ba,

naŋ niŋ. Wôsa kwo dê ré, kwo dami ré bay kê m
a hônen.

¹² Aŋ na dé bôn jalê sa têriŋ lêreji a men,
na gôrbij sare a men.»

¹³ Na kwôli bijare to kôrbi a Emen né kôl hen.
Iyôŋ ba, ken hôn mega wo bijare to tumô hen
na, na to ôli niŋ. Aŋ nana hôn mega wo aŋa ré
na ka cay aŋ ré ôl men, ré li naŋ kwôni ré niŋ a
men ná, ré na aŋa ré naŋê haw hende hen.

9

Jé lê bay bê kwôbe ka tôŋ na naŋ kwo Jé su

¹ Kwôlo gengiŋ sa bijare to tumô hen na, kini
tibé Emen wo bijé li sa terare a na yi ya men,
tôô toŋ geliŋ bijé kini tibé Emen kôba, ya men.
² *Iyéy Emen hende to hen bay lere naŋ bargay
aŋ bôre na wôô. Bôre wo kibé ba, bay uwôgere
«Kirij ka yi naŋ jeŋgêrji» men, bay dî jelgare
toŋ masure to erêŋgêre jurgem toŋ terij lampa
hen ya men, tabel to bay bij mapá wo bay bij
Emen hen ya men. ³ Kibi iyére to wôôyi a na, bay
jô tôre naŋ kibi bargay aŋ bay uwôgere «Kirij
ka yi naŋ jeŋgêrji ka Emen dèbe ya hen.» ⁴ Bô
iyére hende to hen na, kini uwoyé gindiriw wo
bay li naŋ lôr kaŋ liŋ sarga bij Emen hen na, yi
ya. Men sunugu toŋ bijare to bay têêle ta kê m
naŋ lôr hen yi ya. Bô sunugu hende to hen na,
baŋa wo bay li naŋ lôr yi ya. Bô baŋa bi wo hen
a na, aŋaŋ emê ka bay uwôgeji *man ka Emen
na bij bijé derô gwôlê hen na, yi ya. Cilaŋ wo
Arôn wo na béé hen men, habelê keram wo wôô

wo Emen na lipj tôte topj bijnare ya hen a men na, yi bô sunugu hende to hen a men. ⁵ Sa sunugu hende to hen na, bay iyege are nañ misirérji mông manê ka Emen ka bay uwôgeji Sérîbên dé a sara añ gel wo Emen né kirij bay ka hen ya. Añ are bay ka hen bul miséreji wô têlij sa kirij ka bay bijn kwôbe hen añ bi Emen ré dij bôri jal sa têrij to bijné a hen. Nijnba, en gey kelê kwôli are bay ka kêm hen né tô.

⁶ Na hen iyônj a bay ré janij kirij bay ka hen menba, na bô iyére to kibé hen aña bay bê kwôbe ré eraji sa li jé woji ya nañ wulê wulê. ⁷ Kwo gengij sa iyére to wôôyi a ba, na *dami wo damné kañ bay bê kwôbe a sé ya mera. Ôbi si ya têê pôn bô elê añ ôbi a ôrij nañ kwôbri lari añ bijn Emen kibi têrij tori men, kibi to bijné kêm to bay li bô menpare a hen. ⁸ Tunu gey gelé hen iyônj wôsa hena geré woñ erê kini débé Emen a ré bôlij ré tô na, na wôsa iyére to cay hen baa ya tô. ⁹ Are bay ka kêm hen na, gel na aña li are bô ulê bi wo na. Men, gel na wo aña nana bijn Emen nañ sarga to nana li biri hen na, ré nêm wo ré lê añ bô gawra ré sélij né. ¹⁰ Na aña gengij na sa emê mera men, care men, sa hara woñ pelé yi wô sélij tumô Emen a hen men, añañ lê ka gay gay a men. Men gengij na sa tôte to aña yi nô yi gawra ka Emen diji wô kibi wo hawi na kwôy jêñ kirija Emen a belé are kêm lij ka kôrbi.

Sarga wo Krist

¹¹ Haw hen na, *Krist na sa nij. Añ ôbi a na dami wo damné kañ bay bê kwôbe wo erañ nañ

anɔa dôri ka nana ôriɔn niɔn hen. Kini lê jé wori a na, na kirijɔn ka yi naɔn kiniji dɔba, na môɔn iyére toɔn bargay to cay hen né men, na iyére to dô dɛ aɔn a men. Iyére hende to hen na, na iyére to sa terare a nà ré men, na gawrê a lê ré a men. ¹² Men, kirijɔn ôbi na ô kirijɔn ka yi naɔn jengêrji ka Emen dɛbe ya hen na, ôbi na ôriɔn na naɔn kwôbri kwajê ré men, kwôbri kam kelbê ré a men, niɔnba, ôbi na ôriɔn na naɔn kwôbriri gan aɔn siɔn bô a têê pôn yôd mera aɔn liɔn sarga. Na sa kibi kwôbriri bi wo hen aɔn ôbi ré gôliɔn naɔn na naɔn kununa sa têriɔn tona. ¹³ Ca ba, bay na duu na kwajê naɔn kilbê aɔn bay wusu kwôbrirji sa biɔné ka nê m tibé Emen né hen. Men, bay hô pô buni môni tôlbôre to bay na duu aɔn uwoyre hen hô wusu sarji a aɔn bi bay ré yiɔn biɔné ka séli. ¹⁴ Niɔnba, hena kwôbri lari na ré nê m lê hen iyôɔn ba, kwôbri Krist a lê dɛ aɔn wôsa kwôbriri gôliɔn kwo lari aɔn sôɔn tô. Ôbi ay yiri biɔn Emen yôd mega ari lê sarga ka dôri naɔn néé wo Tunu to mô naɔn kunu hen. Na kwôbriri bi wo hen a mênê ermé lê anɔa habiɔn ka yi bôrna aɔn nana séliɔn men, nana liɔn jé wo Emen woɔn ôbi mêrê tu geɔn a hen a men hen.

Bijare to kôbri to Krist a na gerére

¹⁵ Na kibi anɔa Krist li hen aɔn ôbi ré hô day biɔné pôn naɔn Emen hen. Aɔn bi ôbi ré hô biɔn bijare to kôrbi naɔn ci hen. Iyôɔn ba, biɔné ka Emen uwôgeji hen na, bay a uné anɔa ôbi na genge dîré biji hen, aɔn are bay ka hen a yé kaji yôd kibi temay Krist. Sa kibi temayri hende to hen aɔn ôbi ré gôliɔn naɔn biɔné wô habrê woɔi wo

bay na li kirija bay na baj tô bipare to cay a hen. ¹⁶ Bipare na, na anja yi mega magtubu to kwôni li kôlij kwôli bô geyé wori iyônj. Hena gawra ré li magtubu gengij kini cé ari upéri wulê wo dîré ma na, bi ani gel wo ôbi ré ma tiri a men dem. ¹⁷ Hena gawra ré ma ré tô ba, magtubu to ôbi na li gengij sa cé ari upéri hen na, hende li jé ré tô. Wulê wo ôbi ma nij dema hende ré li jé tô. ¹⁸ Bipare to Emen na bij naj gawrê tumô hen kôba, na hen iyônj hende to hen. An kwôbri lari a bij tôj pa dem. ¹⁹ Tumô ba *Moyis na kôlij bijé kwôli tôô kêm to Emen na bi men, ôbi pô kwôbri kwapê naj kam kilbê ka bay duu hen men, gebe kam dê a men an day ta. Men, ôbi pô kalmê ka bay uwôgeji *hisôp hen men, pô gusiri gamgê ka sêy dê a men an dôbe bô kwôbe bi wo hen a an dô wusu sa magtubu toj tôô men, wusu sa bijé kêm a men. ²⁰ An ôbi kôl iyônj ba «Kwo na na, na kwôbe wo gel bijare to Emen na bij naj ken an ôbi gey bi nana bi kwôlê sa bijare hende to hen a.» ²¹ Iyére to bay li naj bargay hen kôba, Moyis wusu kwôbe bi wo hen naj anja kêm ka yi bô ka bay tibij Emen hen sara. ²² Bô wulê bi wo tôô a na derê tumô kirij hen na, are kêm na yi ka séli naj geré wo kwôbe. Hena kwôbe ré bij tôj ré ba, geré wo Emen a dîj bôri jalê sa têrij to gawrê ba, naj.

Sarga wo Jésus Krist dô têrij to bijé

²³ Are kêm ka yi bô tibé wo cay a hen na, yi mega tini kaj tiri ka derômaran a iyônj mera. An bi are bay ka hen a ré yi ka séli na bay a lê

na hen iyôn pa dem. Nijba, kwo gengij sa tibé Emen woj tiri hen na, gey na sarga wo dô dê aɲ.

Jésu Krist ô derômaran a

²⁴ Krist na si bô iyére toɲ bargay to gawrê na lê hen né, wôsa hende na tini kini dɛbé Emen. Nijba, kwori ba, ôbi ô si bô derômaran a aɲ haw hen ôbi na gawra wona tumô Emen. ²⁵ Damné kaɲ bay bê kwôbe si bô iyéy Emen a naɲ kwôbri lari têê pôn bô elê a kwôy kwôy. Nijba, Krist ô hen iyôn wô ayê yiri lij sarga têê kwône ré. ²⁶ Hen aɲa Jésus Krist henaɲ ré ay yiri lij sarga têê kwône na, henaɲ ôbi ré gelij gusij têê kwônê ayij tôri wulê wo Emen na dɲij tô terare hen. Nijba, ôbi sa têê pôn nêɲ wulê wo sa terare ta kerê baa dɛa hen ayij yiri lij sarga bij Emen wô dôriɲ têriɲ to bɲjé yôd aɲ. ²⁷ I i kôba, gengij wo ré ma têê pôn nêɲ aɲ cêgi temare a ba, i i kôba, a erê tumô Emen a bi ôbi ré jô kwôlê sari a. ²⁸ Aɲ Krist kôba, bay ayri lij sarga têê pôn nêɲ wô têriɲ to kwônê bɲjé, ôbi a bulo hera wo têê wôôyi na, na wô derê têriɲ ré nij, nijba, na wô gôlij naɲ bɲjé ka gemni hen.

10

Jésu Krist li sarga wo dô dê kwo kêm hen têê pôn nêɲ

¹ Tôô to *Moyis na, yi na aɲga dôri ka a era hen têt têt ré, nijba, hende na aɲga lij gelij naɲ tu. Bɲjé li sarga wô ôriɲ tumô Emen a nijba, bay nêɲ yé bɲjé ka séli tumô Emen a ré wôsa bay a lê sarga hen iyôn naɲ elê elê.

² Hena sarga bi wo hen ré nê mê lê aṅ biyé ré yij ka séli têê pôn yôd na, kwôli têrij henaṅ né beré sarji ré men, bay henaṅ ré lê sarga wôni ré nij a men. ³ Nijba, sargaṅé bay ka hen a lê aṅa bay ré hô erem sa têrij lêreji a naṅ elê elê hen. ⁴ Wôsa kwôbri kilbê naṅ kwo kwaṅé a nê mê derê têrij ré.

⁵ Ôbi a, *Krist kirija dâ era sa terare a nà nà, kôlij Emen iyôṅ ba:

«Ju gey bi bay ré duu lari lij sarga bem ré men, bay ré bem ani ka daṅgi ré a men, nijba, ju li aṅ en ôrij naṅ yen.

⁶ Wôsa lari wo bay duu aṅ uwoy aṅ kê m wô bem hen dôrem ré men, sarga woṅ dôrij têrij hen kôba dôrem né a men.

⁷ Menba, en kôlem iyôṅ ba: «Ayi! Emen, gel en dèbe na, en era sa terare a nà, na wô lê aṅga ju gey ené li mega wo na lij bô magtubu toṅ tôô a gengij san hen iyôṅ.» »

⁸ Krist na kôl tumô kôl iyôṅ ba: «Ju gey bi bay ré duu lari bem né men, ani ka daṅgi ré men, lari ka bay duu aṅ uwoy aṅ kê m hen ré men, sarga woṅ dôrij têrij ré a men. Are bay ka hen kê m dôrem né.» Ôbi kôl hen bi wo are bay ka kê m hen na lij na naṅ tôô haji hen. ⁹ Men, ôbi hô kôl iyôṅ ba: «Gel, en dèbe nà. En era sa terare a nà, na wô lê aṅga bôm gey hen.» Iyôṅ ba, gel na wo Emen né mêne sarga wo cay hen aṅ, aṅ gase naṅ kwo Krist. ¹⁰ Wôsa Jêsu Krist li aṅga

bô Emen gey hen. Ôbi ay yiri bi lip sarga têê pôn yôd aṅ na hen iyôṅ a têriṅ ré dôriṅ sarna hen.

¹¹ Kwo bay bê kwôbe ka Jubnê ba, bay li jé woji na sa pôn pôn men, bay bi kwôbe ðebij kwôy kwôy men, nijba, sarga bi wo hen a derê têriṅ to ðijé ré kwôy. ¹² Jésu Krist kwori ba, ay yiri bi têê pôn yôd wô dôriṅ têriṅ to ðijé yôd men, mô sa kôbi Emen woṅ gusurô a a men. ¹³ Aṅ haw hen na, ôbi gem na wulê wo Emen a sa bé bay bariri kê m a yé aṅṅa sêlê têri hen. ¹⁴ Na naṅ ayê wo Krist ay yiri bi têê pôn nêṅ hen aṅa ôbi ré bij ðijé kari ka ôbi biji yi ka sêli hen ré yi ka dôri cerêd hen.

¹⁵ Tunu toṅ hendi bô bôrê kôba, geléna wo sarga wori bi wo pôn hen ré nê m kirija hende kôl iyôṅ ba:

¹⁶ «Kelma Emen kôl iyôṅ ba bijare to na bij naṅ ðijé bô wulê wo nà ná, na wo na bé tôô tijê a yé bôrji a men, ermé woji a a men.»

¹⁷ Men, hende hô kôl iyôṅ ba: «Na gôrbij sa têriṅ lêreji men, sa aṅga habij ka bay lêre hen a men.» ¹⁸ A hena Emen né ði bôri jal sa têriṅ lê ðijé a ba, sarga wo ðaṅgi woṅ dôriṅ têriṅ to ðijé ba, naṅ nij.

Usonaṅge ða ligi Emen a

¹⁹ Yê nê n, hena ré na hen iyôṅ na, na sa kibi temay Jésu Krist naṅ kwôbriri wo bij tôṅ hen aṅa nana nê mê erê kini ðebé Emen a naṅ bô pôn hen. ²⁰ Jésu na yêge bargay ka bay jôriṅ tô iyére hen aṅ, aṅ bôl geré wo naa sij ira hen

béna. Na geré wo kôrbi wo naa môriɲ geɲ tô a. Bargay bay ka ôbi yêge hen na, yi mega kurôngi yiri wo bay na duu hen iyôn. ²¹ Aɲ nana ôriɲ naɲ *dami wo damné kaɲ bay bê kwôbe wo Emen ðiri sa iyére tori a. ²² Iyôn ba, na usonge ligi Emen a naɲ bôô pôn men, na dénge bôrna sari a yôd men. Wôsa kwôbri Jésu Krist a mênê ermé wo habiɲ bôrna men, nana peliɲ naɲ kam ka séli men. ²³ Aɲgaɲ dé bôô sara ka nana kôliɲ biɲé nana ôriɲ hen na, na gem dô wôsa nana hôn mega wo aɲga Emen ré genge ðiré lê ba, ôbi ré li môj môj. ²⁴ Na ermiɲ sa yerna men, na dôbiɲge ibiyare bôrna aɲ bi na geyiɲ yerna men, na lênge aɲga dôri dôri a men. ²⁵ Na kaɲênge dapare naɲ megêrɲge mega wo biɲé ka pôni kaɲnê hen iyôn né. Aɲ mega wo Wulê wo Kelma a herap baa ða niɲ hen iyôn na, na dôbiɲge ibiyare bôrna.

²⁶ Hena nana henênge kwôlê woɲ tiri wo Emen aɲa nana hô lêrê têriɲ tona hôriɲ naɲ bô geyé wona a sôn na, sarga wo ðaɲgi wo na lê wô dôriɲ têriɲ tona ba, naɲ niɲ. ²⁷ Aɲ kwôni wo li hen iyôn na, aɲga bari ba, na harê wo dami mera wôsa Emen a sa jerê kwôlê sari a. Beré bi wo hen na, na tare to dami to a uwoyé biɲé ka biɲ Emen kwôlê ré hen. ²⁸ Hena kwôni wo ré ðage sa tôô to Moyis aɲa gawrê wôô réba subu ré gel aɲ sa surge tôri ta na, bay a deréri mera ðiba, kwôni a berê tu ɲa tori ré niɲ. ²⁹ Hena ré yi hen iyôn gengiɲ sa tôô to Moyis na, kwôni wo ré dô Kema Emen dema ré geliɲ gusiɲ ðê aɲ sôn ré

ba? Ôbi bô kwôbe wo li aṅ Emen biṅ naṅ na hen men, wo li aṅ nana yiṅ ka séli hen a men mega ani ré. Ôbi na tiiré Tunu to li aṅ nana uwoṅ bô deré wo Emen hen. Kwôni bi wo iyôṅgi hen na, a gelij gusij. ³⁰ Nana hôn wo Emen kôl iyôṅ ba: «Bijé ka kapen hen na, na dê bare men, na tébêji sa kôbriji wô jé lêreji wo habij hen a men.» Men, ôbi hô kôl iyôṅ ba: «Nôbi Emen Kelma na jeré kwôlê sa bijé kapê.» ³¹ Bi Emen woṅ ôbi merê tu geṅ hen ré fu kwôni na, na aṅgaṅ bô emê ka damaṅ.

³² Erméṅge sa wulê wo na ken gelij kirij ka perañgi ka kwôlo Emen kuneṅge ta cog, cog hen na, na ken gelij gusij damaṅ men, na ken dëbu iyêre sa kumbul woṅge a men. ³³ Bay na tiiré ka pôni perêrṅge a tu bijé kêm men, bay na gelji gusij men, ka pôn perêrṅge a hen na li naṅ ka bay na gelji gusij hen men. ³⁴ Ken bô tu ṅa to bijé ka yi danṅay a wô kibi Jésu hen a men. Kirijna bijé na tô ari upêrṅge ba, na ken li yi deré wôsa ken hôn wo kené ôrij naṅ aṅga dôri ka ré dë are kêm ka ré naṅê ré kwôy hen ya. ³⁵ Hen iyôṅ ba, ken meremné ré wôsa hena kené li hen iyôṅ na, aṅgaṅ têbê sa kôbi ka dami yi wô sarṅge ya. ³⁶ Beréṅge bôrṅge iyêre wô lij bô geyé wo Emen, ôbi a, kené upé aṅga ôbi na genge dîré béṅge hen. ³⁷ Na ôbi á, na ré lij bô magtubu to Emen kôl iyôṅ ba:

«Sem a, dê a menba, kwo a hera hen na, era hen ya dîba, ôbi a mera dé dé ré nij.

10:30 10: 30 Détéronôm 32: 35   **10:30** 10: 30 Détéronôm 32: 36   **10:37** 10: 37 Esay 26: 20, Habakuk 2: 3

³⁸ Men, kwôni wo na kwon derôre tun a ba, a merê tu geɲ naɲ geré ayê bôô wori niɲba, kwo hô cêgê ba, yen a dôren sari a ré.»

³⁹ Kwona nabay ba, nana bay herê cêgê ka ca mênê hen ré, niɲba, nana biɲé ka bi bôrji sa Emen a wô uwônɲiɲ gelê hen.

11

Anɲa biɲé ka na bi bôrji sa Emen a na li

¹ Bê bôô sa Emen a na, na henê mega wo anɲa jeré gel ré tô aɲ jeré dî bôm sara hen na, ré na anɲaɲ ré yi ya tiri a men. Aɲ arirji ré liɲ a men.

² Biɲé ka ca tumô, na bi bôrji sa Emen a na hen iyônɲ hende to hen aɲa bay na ré déɲ tu Emen hen.

³ Na sa kibi ayê bôô aɲa nana hônɲiɲ mega wo Emen na ré dî sa terare nà, naɲ kwôlo si kibri a aɲ are kêm ka nana gel sa terare a nà ná, tôrji ré dîɲ na sa ka geliɲ né a.

⁴ Na sa kibi ayê bôô aɲa Abêl ré liɲ sarga wo dô dê kwo Kayen hen biɲ Emen. Na sa kibi ayê bôô wori bi wo hen aɲa Emen na ré bôri mega kwoni wonɲ derôre hen men, ôbi na ré gey sarga wori hen, aɲ gel na wo Abêl ré dé tiri a men. Na sa kibi ayê bôô aɲa Abêl na ré ma ca hari kôba, kwôli anɲa ôbi na li hen ré ôm baɲ kemnêɲ kemnêɲ hen.

⁵ Na sa kibi ayê bôô aɲa Emen né ay Énôk tu geɲ ôriɲ derômaraɲ a, dîba, ôbi ma ré. Kwôni hô gili ré niɲ wôsa Emen na ayri ôriɲ ligiri a. Aɲ

lijn bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Énôk na dé tu Emen tumô dem aña ôbi na ré ayri ôrij derômaran a hen tô.» ⁶ Iyôn ba, na sa kibi ayê bôô dem aña kwôni ré déj tu Emen. Iyôn ba, hena kwôni wo ré era ligi Emen ba, ôbi bi bôri sari a mega wo Emen ré mô ya men, bi ôbi hôn mega wo Emen ré tô kibri sa ka wogeri hen a men.

⁷ Na sa kibi ayê bôô aña Nowé ré toyij yêgê wo Emen yêge maari gengij sa anga a era hen ka kwôni gel ré tô hen. Ôbi ay kwôlo Emen kôli hen mega kwôlê woj déj iyôn né aña ôbi ré lijn bato wo dami mega wo Emen kôli hen iyôn. Añ ôbi gôlij nan yiri men, nan bijné ka bô iyére tori a men. Añ na hen iyôn aña anga Nowé na li hen ré gel wo bijné ka sa terare a na ré li anga habij. Añ sa kibi ayê bôô wori bi wo hen aña Emen né bôri mega kwôni woj derôre tiri a hen.

⁸ Na sa kibi ayê bôô aña *Abraham ré bijn kwôlê sa uwôgê wo Emen uwôgeri a añ henañ ôrij sa iyére to Emen genge dîré biri hen. Añ ôbi hena ô iyôn a tôñ mera dîba, hôn sa iyére hende to hen tumô ré a men. ⁹ Na sa kibi ayê bôô wori bi wo hen aña ôbi ré môrijn mega kerga iyôn sa iyére to Emen na genge dîré biri hen. Ôbi mô na bô iyére to bay li nan bargay hen. Bay môrji nan si Isak nan Jakwôb ka Emen na genge dîré biji sa iyére hende to hen men. ¹⁰ Abraham li hen iyôn wôsa ôbi bi bôri na sa iyére to tôre dîj iyére dô

11:5 11: 5 Dé tô are 5: 24   **11:7** 11: 7 Dé tô are 6: 13-22
11:9 11: 9 Dé tô are 12: 1-5, 23: 4, 35: 12,27

men, Emen a na ôbi gengére men, ôbi naɲ yiri a na ôbi déére a men.

¹¹ Na sa kibi ayê bôô aɲa Abraham ré uwôɲɲ geré yêɲ kema naɲ halêri hen bi wo tamni Sara kôba, yê wori na naɲ men, hende na haal niɲ a men hen. Ôbi hôn wo kwo ré genge diré biri kema hen na, ré kelê kwôlê woɲ benare ré. ¹² Ôbi a, naɲ geré wo gawra wo pôn wo na yi mega temay gawra iyôɲ hen aɲa tô môɲ wo gawrê ré biɲa môɲ têbêɲne to derômaran a iyôɲ hen men, môɲ hal wo kibi cér a wo kwôni nê m densê ré hen a men.

¹³ Gawrê bay ka nana kôl kwôliɲi hen na, na bi bôrɲi sa Emen yôôd kwôy wo bay maɲ. Are bay ka Emen na ayiɲ tôri hen na, bay uwôɲ né, niɲba, bay hôn wo arirɲi ré liɲ aɲ bay li yi deré wô sarɲi men, bay kôl iyôɲ ba: «Niɲa kergê men, iyére toni naɲ sa terare a nà a men.» ¹⁴ Gawrê bay ka kôl kwôlê bi wo iyôɲgi hen na, gel tu wolé wo bay ré woge na sa iyére to ré yi toji. ¹⁵ Men, gel wo bay ré erem sa iyére to bay na henaɲ ya hen ré a men. Hen aɲa bay henaɲ ré erem sa iyére to bay henaɲ ya hen na, bay henaɲ ré uné geré bilɲi hôriɲ ya. ¹⁶ Niɲba, tiri wori ba, bay woge na sa iyére to dê to bay henaɲ ya hen. Sa iyére hende to hen na, na derômaran. Ôbi a, hena bay ré uwôge Emen «Emen» woji kôba, tayre ré diri ré hen wôsa ôbi pan sa iyére wô biji ya a men.

11:11 11: 11 Dé tô are 18: 11-14, 21: 2   **11:12** 11: 12 Dé tô are 22: 17   **11:13** 11: 13 Dé tô are 23: 4, 1 Kronik 29: 15, Kurôn kibé 39: 13

¹⁷ Na sa kibi ayê bôô aña Abraham na ré ay kemari Isak ñíré lij sarga kirija Emen na sélij bôri hen. Ôbi na ay kemari bi wo pôn nêj hen ñíré lij sarga bi wo na kemari bi wo hen aña Emen na ay tôri biri ¹⁸ kôli iyôn ba: «Na nañ kemam Isak aña kwônggêm ré kwônê mega wo na en gengij hen iyôn.» ¹⁹ Nijba, Abraham hôn mega wo Emen ré ôrij nañ néé wo ré lê añ Isak ré jê sé kamjê. Na hen iyôn a, ré yi mega wo Isak na ré ma añ ré ji si kamjê iyôn.

²⁰ Na sa kibi ayê bôô aña Isak ré tôrij kibri sa si Jakwôb nañ Esawu añ ôbi hôn mega wo terê kibi bi wo hen na ariri ré sa lij.

²¹ Na sa kibi ayê bôô aña Jakwôb kirija baa ña wo ña ma na, ôbi tô kibri sa kam Josêp ka wôô hen men, ôbi gere yiri nañ kwore wori añ ayij kibi Emen.

²² Na sa kibi ayê bôô aña Josêp kirija ré baa ña wo ña ma na, kôl kwôli sé wo kam *Israyêl a séj Ejipt a men, gengeji aña bay ré sa lij nañ ibéri wulê wo ñíré ma a men.

²³ Kwo iba *Moyis nañ yori kôba, na sa kibi ayê bôô woji aña kirija bay yêj Moyis na, bay uwôbiri li geserê subu wôsa bay bô manare to kemarji menba, bay harij tôô to kelma ay hen né kwôy.

²⁴ Na sa kibi ayê bôô aña kirija Moyis ré yij kwo iyêri na, ré kañ bi bay ré uwôgeri kema môni Parawôn wo na kelma wo Ejipt hen. ²⁵ Añ

11:18 11: 18 Dé tô are 21: 12, 22: 1-14   **11:20** 11: 20 Dé tô are 27: 27-29,39-40   **11:21** 11: 21 Dé tô are 48: 1-20, 47: 31

11:22 11: 22 Dé tô are 50: 24-25, Sé nô 13: 19   **11:23** 11: 23 Sé nô 2: 2, 1: 22   **11:24** 11: 24 Sé nô 2: 10-12

ôbi gey gelij gusij nan bijé ka Emen díba, díré merê nan yi derê wo haw hen mera bô têrij a ré. ²⁶ Ôbi gey bi bijé ré kanji mega bay ré sa kanji *Krist, kwo Emen dôri hen, hen iyôj na ré dô dê ari upé ka sa iyé Ejipt a kêm wôsa ôbi dí tiri na sa anjan têbê sa kôbi ka a era hen a dí.

²⁷ Na sa kibi ayê bôô wori ana Moyis na ré séj sa iyé Ejipt a díba, na harij bô tarê wo kelma Parawôn ré men, ôbi débu sa têri a mega wo ôbi ré gel Emen wo kwôni gili sa pôn né hen iyôj.

²⁸ Na sa kibi ayê bôô bi ana ôbi ré dí tô lê geserê wo bay uwôgeri Pak hen men, ôbi kôlji bi bay ré tal kwôbri lari a kibi geré aj bi mana wo temare ré duu kamrê kan kalmare ka Israyêl ré nij.

²⁹ Na sa kibi ayê bôô ana kam Israyêl ré dayji cér wo bay uwôgeri cér wo séy hen mega kirij ka hay iyôj menba, kaman ka Ejipt gey ciré lê hen iyôj men, menba, cér bi wo hen pôrji kêm.

³⁰ Na sa kibi ayê bôô woji bi wo hen ana haba won gerem wo sa Jériko ré tij kirija kam Israyêl tor sari kwôy wulê jurgem hen. ³¹ Na sa kibi ayê bôô ana Rahab hende yij yijare toj têrij ré ma nan bay kanê Emen né wôsa hende na bu bijé ka Israyêl ka na nanla sa kôbe kirij hen yere a nan yi derê.

³² Na ba na kwôli mi a ené kelê sôj ba? Na wo ené uwôj tulmô kirij dê ba, ené kelê kwôli si Jédéyôn, Barak, Samsôn, Jepté, Dabid, Samiyêl

11:27 11: 27 Sé nô 2: 11-15   **11:28** 11: 28 Sé nô 12: 21-30

11:29 11: 29 Sé nô 14: 21-31   **11:30** 11: 30 Josuwé 6: 12-21

11:31 11: 31 Josuwé 6: 22-25, 2: 1-21

naɲ bay kibi Emen kêm. ³³ Na sa kibi ayê bôô woji aɲa bay ré bôô kumbul naɲ sa iyére iyére men, bay li anɲaɲ derôre tu Emen a men, bay uwôɲ aɲga Emen na genge dîré biji hen a men. Bay ɓu kibi kwo men, ³⁴ bay bare néé wo tare men, kirijna bay ca deréji ré yebere to dami kôba, bay ge gôl men, bay na iya niɲba, uwôɲ néé lew men, kibi kumbul a ba, bay na imɲê men, bay bôô kumbul sa asgarɲê ka sa iyére to dɲangi a a men. ³⁵ Na sa kibi ayê bôô aɲa yébé ré hô gelijɲ ɓijé kaji ka na ma hen ji si kamɲê. Bijné ka dɲangi kwôni bay gelji gusijɲ tu temare a aɲ bi bay ré dɛɲ ayê bôô woji, niɲba, bay dɛbe sa tɛrji a kwôy wô sa jijɲ sijɲ kamɲê wô môrijɲ bô deré a men. ³⁶ Bijné ka pôni bay tiréji men, bay sêji naɲ sera men, harêji naɲ ganɲi masure men, bay biji dɲangay a a men.

³⁷ Bijné ka pôni bay gôbeji duu ré keram men, ka pôni bay karji derôre a wôô men, ka pôni bay derji ré yebere to dami men, ka pôni kayrê naɲ kirijɲ kirijɲ men, bay harê na wumne men, na bay nimré men, bay gelji gusijɲ damaɲ a men. ³⁸ Sa terare nà ná, dôd ba, bay henaɲ ré merê ya ré wôsa bay na ɓijé kaɲ bay bôô pôn ka dôri. Bay kayrê erê bô kalmê men, sa keram a men, yéré bô iyom keram men, bô iyom a a men.

³⁹ Na sa kibi ayê bôô woji aɲa gawrê bay ka

11:32 11: 32 Bay jerê kwôlê 6 - 7, 4 - 5, 13 - 16, 11 - 12, 1 Samuyêl 16: 1, 1 Kilmé 2: 11, 1 Samuyêl 1: 1 - 25: 1   **11:33** 11: 33 Daniyêl 6   **11:34** 11: 34 Daniyêl 3: 1-30   **11:35** 11: 35 1 Kilmé 17: 17-24, 2 Kilmé 4: 18-37   **11:36** 11: 36 1 Kilmé 22: 26-27, 2 Kronik 18: 25-26, Jérémi 20: 2, 37: 15, 38: 6   **11:37** 11: 37 2 Kronik 24: 21

kêm hen ré déj tu Emen hen, nijba, anja Emen na genge dîré bij ðiné kari hen na, bay gel naj tirji ré tô. ⁴⁰ Wôsa Emen na erem sa anja dô dé aj wô sarna aj ôbi na gey bi bay ré uwôn are bay ka kêm hen piniji ré.

12

Ibarna Emen

¹ Bijé bay ka kêm ka na bi bôrji sa Emen a ka nana toy kwôliji hen na, bay méréna ta wô geléna geré. Iyôn ba, na dénge aj yôd anja nééy ka jeréna erê tumô hen men, têrij to gabéna tôj lew hen aj, na geréngere gere to Emen gey nana ge hen dîba, na merênéngere tô a ré. ² Na dénge turna yi sa Jésu a wôsa ôbi a na ôbi dé tô ayê bôwona men, ôbi deré kebre a men hen. Ôbi ay yiri bi bay diiri aj bééri sa gurô tagelê dîba, dî tay temare to iyôngi hende to hen diri ré. Wôsa ôbi erem sa yi derê wo Emen ré sa biri a hen dî. Aj haw hen ôbi mô sa kôbi Emen woj gusurô a bô emê iyére tori a.

³ Erméngere sa gelé wo bay têrij na gelij Jésu gusij men, ken erem sa beré wo ôbi bu bôri iyére peré gusij hende to bay gili hen aj bi bônge ré mênij kwôy wo ken déj gere tonje ré. ⁴ Wôsa kumbul wo ken li naj têrij hen na, ken li kwôy maj kibé ré tô. Iyôn ba, ken bi bônge mène ré. ⁵ Na ken gôrbij sa ibiyare to Emen na dôbêna bôrna môn kamni iyôn hen ba? Ôbi na kôl iyôn ba:

«Keman, kirija Kelma halem ba,
ju erem sara, a hena ôbi ré nayem ba,

ju dî bôm mênê ré a men.

⁶ Wôsa Kelma hal na kwôni wo ôbi geyri men, ôbi sê na kwo ôbi bôri môj kemari iyôj hen men.»

⁷ Berêjge bôrjge tô gusij hende to ken gelij hen, wôsa Emen halêjge na bô a hen men, na perê gusij hende to hen a dema Emen ré berêjge môj kamni iyôj men. A hen ba, kema wo ibari ba halêri hen ya ba? ⁸ Emen hal kamni kêm na hen iyôj hende to hen. A hen aya ôbi ré halêjge ré na, ken yi môj lamnajê iyôj dîba, kena kamni ré. ⁹ Na erem sa balêrna kaj impê ka sa terare a nà ka halêna menba, nana kemnaj tiniji hen ba, Ibarna wo derômaraj a dema nana dôbê sarna biri ré ba? A hena nana biri kwôlê na, naa merê tu gej naj kununa. ¹⁰ Balêrna kaj impê ka sa terare a nà ná, bay halêna na kirija nana baj kamrê hena bay ré bô mega wo ré dô, nijba, Ibarna wo derômaraj na, halêna na wô derê wona aj bi nana yij naj jengêrna môj kwori iyôj men. ¹¹ Kirija bay halêna na, tumô ba nana bô mega wo anaj gusij iyôj dîba, yi derê naj bô a nijba, wulê wo gusij hende to hen kô nij na, kwôni wo na gelij gusij hende to hen na, bôri a jali men, jé lêri a yé kwon derôre a men.

Ayé tôô naj yêgê maa

¹² Yênen, iyôj ba, ken bu bôrjge iyêre ken ôrij tumô dîba, ken dî bôrjge mênê ré. ¹³ Bi jé lêrenge yi kwon derôre aj bi kené iya ré, nijba, bi kené yij ka néerji ya hen dî.

¹⁴ Masênge bi bô jalê ré yi perêrênge a naŋ bîjé kêm men, ken mase bi ken yi bîjé ka yi naŋ jeŋgêrji tumô Emen a. A hena kwôni wo ré yi naŋ jeŋgêri ré na, ôbi a gelé tu Kelma ré kwôy. ¹⁵ Déŋge tu melênê sa yerŋge a bi kwôni déŋ bô derê wo Emen né men, ken dî tu melênê sa yerŋge a bi kwôni yi môŋ gurô wo dŋaŋ iyôŋ né, wôsa kwôni bi wo iyôŋgi hen na, a mênê megêri. ¹⁶ Déŋge tu melênê sa yerŋge bi kwôni yi ôbi yîŋ yîŋare toŋ têriŋ ré men, bi yi ôbi kaŋé aŋga Emen mega wo Esawu na kaŋiŋ aŋ na ayîŋ suriyare tori bîj ôbi cêgeri aŋ eŋgiŋ aŋgaŋ emê hen iyôŋ né. ¹⁷ Cêgê, kirîŋa ôbi gey upé terê kibi wo ibari menba, bay jôri. Ôbi uwôlji naŋ cémé a tiri a, niŋba, kwôni nê m lê ani ré niŋ.

¹⁸ Henênge mega wo kirîŋ ka kené dëbîŋ ya tumô Emen a hen na, ré yi mega sa keram wo kam *Israyêl na dîbîŋ ya tumô hen iyôŋ né. Keram bi wo hen na, na aŋga já hebé naŋ kôm men, tare na eŋge ya men, kirîŋ na yi dilemne dîba, kirîŋ ka perangi na naŋ men, kal na ge naŋ néeri men, ¹⁹ buruŋju na ô m men, tôô kwôni kôba, na ô m a men. Aŋ tôô kwôni bi wo bay toy hen na, harê liji aŋ bay uwôliŋ Emen bi ôbi naŋ yiri ré kôlji kwôlê ré niŋ. ²⁰ Wôsa kwôlo ôbi kôlji hen na, na kwôlo dê sarji. Ôbi kôlji iyôŋ ba: «Bi kwôni hebe keram wo yi hen né. Hena ré na lari a hebéri kôba, ken gôbri duu naŋ keram.» ²¹ Are bay ka kêm ka bay gel hen na, liji harê damaŋ.

12:16 12: 16 Dé tô are 25: 33-34   **12:17** 12: 17 Dé tô are 27: 30-40   **12:19** 12: 19 Sé nô 20: 18-21, Détéronôm 4: 11-12, 5: 22-27   **12:20** 12: 20 Sé nô 19: 12,13, Détéronôm 5: 23-25

Aṅ *Moyis kôba, kôl iyôn ba: «Harê lèn daman men, en wuré a men.»

²² Nijba, kwoṅge kenbay ba, na hen iyôn né, wôsa ken uso ḏa naṅ keram wo Sijnô men, naṅ sa iyé Emen woṅ ôbi merê tu geṅ hen a men. Iyére hende to hen na, na Jérusalêm to derômaran a naṅ kwônê manê kare ka gôlij̄ dên̄sê hen. ²³ Ken era ḏa naṅ kwônê b̄ijé ka li yi derê hen men, b̄ijé bay ka hen na, yi mega yê kalmare ka Emen iyôn ka hiniji ḏij̄ bô magtubu a derômaran a men, ken era ḏa ligi Emen woṅ ôbi jerê kwôlê sa b̄ijé a kêm hen men, ken era ḏa ligi tini b̄ijé ka ca kaṅ derôre cerêd yôd hen a men. ²⁴ Men, ken era ligi Jésu a wo ḏebe derô gawrê naṅ Emen wô b̄ijare to kôrbi hen men, ken era ḏa naṅ kwôbriri wo b̄ij̄ tōṅ wo gel na aṅga dôri ḏê ka kwôbri Abêl hen*.

²⁵ Iyôn ba, ken ḏi tu melênê sa yerṅge a ḏiba, ken kaṅ toyé kibi kwo iyêlêṅge kwôlê hen né. Tumô ba, b̄ijé na kaṅ toyé kibi kwôni wo na yêge marji sa terare a nà hen. Na hen iyôn aṅa bay na ré gelij̄ gusij̄ hen. Nabay ka nana toy tōô Jésu wo hena derômaran a hen aṅa nana kaṅni na, nabay kôba naa gelij̄ gusij̄ men. ²⁶ Ôbi wo tumô na iyêl̄ aṅ terare na yebagij̄ hen na, haw hen ay tōri kôl iyôn ba: «Têê pôn a sōṅ na lê sa terare a yebagij̄. Na sa terare punu a yebagij̄ mera ré, nijba, derômaran kôba, a yebagij̄ a men.» ²⁷ Kwôlo ôbi kôl ré têê pôn a sōṅ hen na, geléna na wo are kêm ka ôbi na ḏi hen na, ré

12:21 12: 21 Détéronôm 9: 19 * **12:24** 12: 24 Kwôbri Abêl ba, gel na bare nijba, kwôbri Jésu ba, gel na gelê. **12:26** 12: 26 Ajé 2: 6

wuré aṅ ré naṅêji a men. Aṅ bi aṅga nêṁ wuré ré hen a ré merê.

²⁸ Iyôṅ ba, na liṅge Emen dosé wôsa ôbi béna emê iyére to wuré ré hen, men, naa gel yi deré wona bi wo hen heramiṅniri naṅ geré wo dé tiri hen men, na ayêṅge kibri men, na biṅgeri kwôlê a men. ²⁹ Wôsa Emen wona na, yi môṅ tare top hendi mênê kirij iyôṅ.

13

Hal wo dôrij Emen

¹ Kenbay biṅ ka Emen na, dô wo ken perij yerṅge hen iyôṅ tumô tumô.

² Beréṅge kergê yerṅge a dîba, ken gôrbij né wôsa ka pônî ka na li hen iyôṅ na, bay na fu *manê ka derômarāṅ a yirji a hen niṅba, bay na hôn né. ³ Erméṅge sa biṅé ka yi daṅgay a môṅ ré na kenbay a yé ré daṅgay a iyôṅ men, ken erem sa ka gelij gusij a môṅ ré na kenbay a ré gelij gusij iyôṅ men.

⁴ Kwôlo gengij sa enḡé yi na, bêṅge kwôlê sara. Bi gawrê tô kwôrnare yijji yijnare top iyôṅ a tôṅ hen né, wôsa Emen a sa jerê kwôlê sa bay lêre têrij hende to iyôṅgi hen men, ôbi a sa jerê kwôlê sa bay wogé yébé megêrji hen a men.

⁵ Bi gursu geléṅge gusij né men, aṅga dê ka ken ôrij hen na, bi nêṁ hen iyôṅ wôsa Emen kôl iyôṅ ba: «Na derê kôben déṅge aṅ ré kwôy.»

12:29 12: 29 Détéronôm 4: 24   **13:2** 13: 2 Dé tô are 18: 1-8, 19: 1-3   **13:5** 13: 5 Détéronôm 31: 6,8, Dé tô are 28: 15, Josuwé 1: 5, 1 Kronik 28: 20

⁶ Na ôbi á, tôrna ré nêrêna menba, naa kelê iyôn ba:

«Kelma a lê naɲ en iyôn ba, na hariɲ na mi sôn ba?

Men, na mi gawra ré lèn ba?»

⁷ Erménge sa bay derê tumôrnge ka tumô ka na ulénge béré kwôlo Emen hen men, erménge sa jé lêreji a men, sa temare to bay uwôn a men. Iyôn ba, ken bi bôrnge sa Emen a mega wo bay kôba, na bijn bôrji sa Emen a hen iyôn men. ⁸ Na Jésu Krist bi wo hen a na ôbi gôliɲ naɲ na henan men, kemnên men, kiya a men dîba, ôbi bilij né.

⁹ Dénge tu melênê sa yerɲge a wô wo bijné ka pôni maa laménge naɲ gelé anɲaji ka gay gay ka bijn naɲ kana ré hen. Toyénge kwôlo bay kôl hen né wôsa na bô derê wo Emen a bijn gawra néé dîba, na lê tôô to gengij sa anɲan emê hen ré. Dô wo ken hôn hen iyôn hende to hen. Bijné ka li tôô to gengij sa anɲan emê hen na, tôô hende to hen li naɲ ci ré kwôy.

¹⁰ Bay bê kwôbe ka Jubnê kaɲ bay lê sarga bô iyére toɲ bargay hen na, bay nê m emê anɲan sarga ka yi kini bê kwôbe wona hen né. ¹¹ *Dami wo damné kaɲ bay bê kwôbe wo Jubnê li sarga bijn Emen bi ôbi ré dîɲ bôri jal sa têriɲ lê gawré a. Ôbi ô kirij ka Emen dɛbijn ya hen naɲ kwôbri lari ka bay duu hen kôbriji a. Nijnba, tanayriji ba, bay ôriɲ wolé naɲ iyére ô uwoyé aɲ. ¹² Na hen iyôn a Jésu kôba, bay ré ôriɲ naɲ dî wolé naɲ iyére wô deréri men hen. Aɲ kwôbriri bijn tôɲ wô dôriɲ têriɲ to bijné. ¹³ Iyôn ba, na séɲge

erênge ligiri a wolé yan aṅ bi bɨné tɔrɨnêna naṅ dɨ. ¹⁴ Wɔsa sa iyére tona toṅ tiri naṅ sa terare a tɔṅ nà, nɨba, nana bi bɔrna na sa iyére to derômaran to naa sa erê merê naṅ kununa yôd hen. ¹⁵ Iyôṅ ba, na heramênge Emen yôôd sa kibi aṅga Jêsu na li hen. Heramê wo nana herameri hen na, yi mega sarga wo nana li biri iyôṅ. Na hen iyôṅ aṅa kwôlo si kebrena ba, bi heramêri kwôy kwôy wɔsa nana kôl ôbi ré na Kelma. ¹⁶ Lɨnge naṅ yernge men, ari upérnge kôba, ken bɨṅ megêrnce dê men. Gôrbɨnge kwôlê bi wo hen né pa pa, wɔsa na ari lê bay ka hen iyôṅgi hen a na sarga wo dé tu Emen.

¹⁷ Bɨnge bay derê tumôrnce kwôlê men, ken dôbe sarncge bɨji a men. Wɔsa bay a na bay berê sarncge men, tôre to cêgê ba, na bay a kôlip Emen wô berê wo bay na bôriṅ sarncge hen a men. A hena kené bɨji kwôlê na, bay a lê jé woji bi wo hen naṅ yi derê dɨba, bay a ðarê ré. Wɔsa hena bay ré ðare ba a lê naṅ ken né.

¹⁸ Uwôlênce Emen wô sarni kwôy kwôy wɔsa nini hôn wo ani kani ka habɨṅ ré naṅ ermé woni a nɨba, niné gey lê na aṅga dôri kwôy kwôy dɨ.

¹⁹ Men, en uwôlênce bi kené uwôl Emen ta ta bi ôbi ré ben geré bi ené hôriṅ upérnce lew.

Kwôlê woj dirɨṅ kibi kwôlê

²⁰ Emen woj ôbi bô jalê na bɨṅ Kelma wona Jêsu ji si kamɨê. Kelma wona Jêsu na ôbi gemé gamgê wo dami sa kibi sarga wo kwôbriri wo dɨ tɔ bɨnare to naṅ kunu hen. ²¹ Bi Emen bérnce néérnce ken lip bô geyé wori men, bi béna na li aṅga dé tiri a men naṅ néé wo Jêsu Krist béna

hen. Bi ayê kibi yi wô sari naɲ elê elê. *Amên, bi yi gelij hen iyôɲ.

Dosé to ôbi liji

²² Yênen, en li magtubu hende to hen béngge dôbɨɲ ibiyare bôrɲge a. Aɲ en uwôlêngge bi kené uwôl tô bôrɲge aɲ kené toyɨɲ kwôlê bi wo hen. Wôsa na kwôlo lôg seɲge dɨba, na kwôlê wôni wo gaɲ né. ²³ En kelêngge bi kené hôn mega wo yênena Timoté wo bay na ðiri uwôli dangay a hen na, bay ré uwôli ta niɲ. Aɲ hena ôbi ré era upen cêd ba, wulê wo na erê geléngge ba, niɲa erê naɲ dɨ pôn.

²⁴ Liɲge bay derê tumôrɲge naɲ ðɨné ka Emen kêmen dosé. Yênerna ka Itali kôba, lêngge dosé men.

²⁵ Bi bô derê wo Emen baa naɲ ken kêmen.

Magtubu tôô top bijare to kôrbi
Kimré: Magtubu tôô top bijare to kôrbi New
Testament

copyright © 2007 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kimré

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source
files dated 29 Jan 2022

9dff176-4e78-52cc-9acd-204efe85cf84